

STRATEGIJA I STRATEZI U OBRAČUNU S HRVATSKIM JEZIKOM I JEZIKOSLOVLJEM

vremeplovni podsjetnik¹

Prije više od dvadeset godina, točnije, 20. svibnja 1989., u Zagrebu je održana Osnivačka skupština Hrvatskoga socijalno-liberalnog saveza (HSLŠ), prve opozicijske stranke u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskoga rata, a za predsjednika njezina Savjeta izabran je Slavko Goldstein. Na toj je skupštini Vlado Gotovac zanosno govorio o *raznolikosti* i *raznorodnosti* kao bitnim sastavnicama višestoljetnoga hrvatskoga kulturnoga i povijesnoga identiteta te o otvorenosti Hrvatske Europi, što joj je tijekom povijesti davalo osobit bljesak i novu kvalitetu. Taj bi govor zacijelo bio ostao među najsvjetlijim događajima s te skupštine da nije bilo ispada nesuđenoga hrvatskoga nobelovca, ekonomista Branka Horvata, koji je, kao jedan među pozvanim prvacima političkih udruga i stranaka u Hrvatskoj i susjednim zemljama, trebao kurtoazno pozdraviti skup. On je to učinio u ime već osnovanoga Udruženja za jugoslavensku demokratsku inicijativu (UJDI), koje je bilo utemeljeno tri mjeseca prije Liberalnoga saveza na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Što je Horvat tada rekao? Javno se zgrozio nad pridjevkom *hrvatski* u imenu Hrvatskoga socijalno-liberalnoga saveza. Njemu naime nikako nije bilo jasno kako jedna, kako reče, velika europska, pače svjetska, ideja, kakva je liberalna, može, imati „provincijsko hrvatsko“ ime u svom naslovu. „Da se danas ovdje osniva, Hrvatsko ribolovno društvo,“ govorio je tada Horvat, „ja bih to razumio, ali liberalna stranka i hrvatsko ime nikako ne idu zajedno.“ U dvorani Narodnoga sve-

učilišta nastupila je opća konsternacija, me- tež i lupa nogama, što je „nobelovac“ držao bjelodanim dokazom demokratske nezrelosti i provincijalnosti ribolovaca kojima se čak hoće i države.

Današnja zbivanja u hrvatskoj državi valja dakle promatrati i u kontekstu Horvata ribolovnoga društva te zbog toga ne padati u ognjicu. Jer unatoč planiranom ograničenju na okvire ribiča i ribolovaca hrvatski su građani, podcrtavam *građani*, dakle pripadnici svih nacija i vjera, obnovili hrvatsku državu referendumskom odlukom s visokih 98%, potukli potom u obrambenom ratu do nogu JNA i srpske paravojne formacije, oslobodili područja pod terorističkom strahovladom te pred svijetom razotkrili i pokazali svu bijedu i nakaznost četničke ideologije, kojoj je zator ne samo hrvatskoga bića i imena temeljni programski postulat nego i svih nesrpskih naroda koji su se ispriječili njihovu bolesnom planu stvaranja Srbije kojoj granice određuje „poslednji srpski grob“. (Toj ideologiji, nota bene, dodjeljuju se američka državna odličja!?)

Danas hrvatski građani izgrađuju demokratsko društvo, ili, točnije rečeno, pokušavaju to učiniti u kontekstu nepovoljnih unutarnjih i izvanjskih zbivanja. Pod nepovoljnim razumijevam u gospodarstvu tranzicijski proces u kojem su grabež i lopovluk temeljna odlika i stranoga i domaćega kapitala, a laž i prijetvornost odlike svekolike politike, pa onda i kulturne koja se vodi iz međunarodnih središta moći.

U ovoj nas zgodi zanima hrvatska sastavnica u kontekstu međunarodne politike s posebnim obzirom na pitanje jednoga od temeljnih instituta hrvatske državnosti – hrvatskoga jezika. Već polovicom 1990-ih suočeni smo s neobičnom brigom europskih

¹ Izlaganje na Tribini Hrvatskoga kulturnoga vijeća o položaju hrvatskoga jezika, 8. studenoga 2010.

„zelenih“ za nj. Počelo je s prigovorima novomu prijevodu Joyceova Uliksa i tada je pred Vijeće Europe iznesena teška ocna kako se u Hrvatskoj provodi brza i nasilna kroatizacija hrvatskoga jezika ne bi li se što više odvojio i razlikovao od srpskoga, a s kojim da zapravo čini jedan jezik sa zanemarivim brojem leksičkih razlika, koje ne priječe razumljivost. Nema potrebe naširoko raspravljati o besmislici samoga pojma *nasilne kroatizacije*, nego valja samo reći da su jezik i stil prijevoda beletrističkoga teksta osobni prevoditeljev izbor i stvaralački čin koji izdavač može prihvatiti ili odbaciti, ali nikako ne mogu biti briga zelenih ili žutih parlamentaraca. Bilo bi strašno kada bi Vijeće Europe sutra osnovalo tijelo koje bi propisivalo koje se riječi smiju, a koje ne smiju rabiti u pojedinom stilu pojedinih jezika. Zapadna demokracija ne poznaje takav institut nadzora i duboko vjerujem da ga nikada neće ni upoznati.

Međutim, to je Hrvatskoj slaba utjeha jer se tlo na kojem je jednom posijano zlo sjeme teško rješava korova. Službene hrvatske institucije tada nisu reagirale u obranu hrvatskoga, iako su bile pozvane da to učine, nego se podzemnim putovima u saborsku proceduru gura kontroverzni Prijedlog zakona o hrvatskom jeziku, dok su istodobno preko noći kojekakva piskarala zapljusnula tržište hrvatsko-srpskim razlikovnicima koji nemaju veze ne samo sa strukom nego i s mozgom. Na sreću, HDZ-ovska saborska većina nije tada prihvatila prijedlog rigidnoga jezičnoga zakona koji je ograničavao jezične slobode, pokazavši i tu povijesnu zrelost i odgovornost. Ta se činjenica u napadajima na hrvatsku jezičnu politiku polovicom 1990-ih redovito prešućuje, pa je ovdje dvostruko podcrtavam da se ne zaboravi. Posebno to činim zbog američkih i britanskih jezikoslovaca i nazovijezikoslovaca koji uporno krivotvore činjenice ne samo iz starije hr-

vatske jezične povijesti, koja im može biti nepoznata, nego i iz novije gdje još postoje živi svjedoci i sudionici.

Iz kruga takvih krivotvoritelja poniknula je i Snježana Kordić koja u svom blasfemičnom pamfletu *Jezik i nacionalizam*, na koji se baš nitko nije osmjelio staviti svoj recenzentski potpis, a koji je financijski poduprla Ministarstvo kulture RH, proglašava hrvatski jezik izmišljotinom, a hrvatske jezikoslovce nacistima. Snježana Kordić nije zavrijedila ni u čem našu pozornost. Ona se sama kao jezikoslovka davno diskvalificirala kad je javno pokazala da ne razlikuje odnosno od opisnih pridjeva, što je gradivo koje se apsolvira u pučkoj školi. Time je stekla doživotni pridjev nezalnice, osramotivši istodobno i one koji su joj potpisali najviše strukovno zvanje.

Ono što zavrjeđuje pozornost u mučnoj i mračnoj priči s Kordićkom jesu imena i ciljevi ljudi na čijim ramenima ona stoji i u čije ime progovara, a kojima Ministarstvo kulture RH vjeruje na riječ i driješi kesu za djelo koje i njemu samomu radi o glavi – jer je službena institucija „nacističke“ hrvatske države, dakle i samo je nacističko. Bivši ministar Biškupić već je s istima imao problema 2006. kad su mu podmetnuli antologiju srpskoga pjesništva *Nebolomstvo* s dva-tri četnička pjesnika u njoj, braneći tada svoj izbor dosegnutom demokratskom zrelošću hrvatskoga društva koje da je nadišlo političku ideologiju pa se može mirno prepustiti uživanju u esencijalnoj umjetnosti. (Tada se nitko nije sjetio upitati esencijaliste kada će esencijalnost biti dosegnuta i u slučaju nesretnoga Mile Budaka, o kojem Stanko Lasić ne smije objaviti već davno napisanu knjigu). Uz nezaobilaznoga Čedomira Višnjića, koji mjesto u Ministarstvu duguje koalicijskoj križaljci Alibabe iz Dugobaba, imena pet vrljih Kordićkinih karijatida (sve jezikoslovac do jezikoslovca!) jesu: književni kritičar,

leksikograf i krležolog (neki tvrde krležar) Velimir Visković, zagrebački izdavač Nenad Popović, specijaliziran za djela koja promiču srednjoeuropsku tematiku kojoj je valjda i Hrvatska dala kakav prinos, potom novinar i publicist Predrag Lucić, član Feralova trija nesvršenih studenata Ludež (Lucić, Ivančić, Dežulović), dramski pisac i bespravni graditelj Slobodan Šnajder te ovogodišnji dobitnik Nagrade grada Zagreba, književnik, kolumnist i crtač fašističkih svastika po sarajevskim zgradama Miljenko Jergović. Imena dobro poznata našoj javnosti, redovito u kontekstu vrijeđanja, omalovažavanja i ponizivanja instituta i institucija hrvatske države s napadnim i upornim povezivanjem suvremene Hrvatske s NDH, u čem se može odčitati nedvojbeno frustracija zbog neuspjela ribolovnog paketa koji je UJDI bio namijenio hrvatskim provincijalcima.

Ono što je drugim narodima vrlina i ponos – skrb o nacionalnom jeziku i kulturi, to je Kordićevoj i društvu vrhunski dokaz nacizma na djelu. Po Kordićevoj najveći je grijeh hrvatskoga jezikoslovlja purizam, nasilje kojim se tobože hoće odvojiti hrvatski od srpskoga. Kako se uopće može odvojiti nešto od nečega s čime nikada nije ni bilo spojeno? I više je nego bjelodano da je riječ o dvjema književno-jezičnim povijestima koje su tekle stoljećima usporedno, na silu ih se pokušalo izmiješati i pretaliti u novu ujdijevsku kvalitetu u dvjema jugoslavenskim državama, što se pokazalo apsurdnom besmislicom i u konačnici kulturocidom, koji je upravo stoga što je kulturocid i doživio slom. A kad je već krenula dokazivati besmislicu, neka Kordićeva malo prelista knjigu srpskoga filologa Velimira Mihajlovića, objavljenu 1982. godine u Novom Sadu pod naslovom Posrbice od Orfelina do Vuka (prilog proučavanju naših purizama XVIII. i XIX. veka). Ona bi joj mogla poslužiti kao savršen nacrtak za drugi dio njezina pamfleta, koji bi trebao biti posvećen

nacizmu u srpskom jeziku i jezikoslovlju. U njoj će naći obilje građe za, njezinim rječnikom rečeno, ustašizaciju srpskoga jezika, kojom su ga valjda srpski pisci i jezikoslovci htjeli obraniti od bugarskoga. Za potkrjepu navodim u izboru nekoliko desetaka posrbica (u kosom pismu), s početka Mihajlovićeve knjige, kojima su zamjenjivane inojezičnice:

besplatno – džaba, *bečva*, *bječve* – čarapa, *bijuća žila* – arterija, *bilo* – puls, *biljar*, *biljoslovac* – botaničar, *biljne životinje* – zoofiti, *bistrenik* – kristal, *bit*, *bitije* – egzistencija, *bitnost* – supstancija, *bič* – kandžija, *blagoglasije* – harmonija, *blagozvučnost* – eufonija, *blagonaklonost* – simpatija, *blagoprstočnost* – manir, *bogoodricanje* – ateizam, *bodilo* – bajonet, *bojac* – megdandžija, *bojnica* – bastion, *bolnica* – špital, *boljarin* – baron, *borba*, *borište* – megdan, *boštvo* – teizam, *bravar* – šloser, *brašno* – muka, *brzobrod*, *brzoplov* – jahta, *brzovav* – telegraf, *brzopisac* – stenograf, *brzoteča* – kurir, *brodba*, *brodovlje* – flota, *brojnica* – aritmetika, *buna* – revolucija, *vatreno brdo* – vulkan, *vejateljka* – lepeza, *velesilije* – energija, *velikodušije* – merhamet, *verozakon* – religija, *verba*, *veridba* – kredit, *vesela igra* – komedija, *vetrenik* – ventilator, *večna micaljka* – perpetuum mobile, *večna plata* – penzija, *veštozbor* – deklamacija, *veštoples* – balet, *vidnja* – intuicija, *vidokrug* – horizont, *vijeće* – senat, *vila* – nimfa, *vila morska* – sirena, *visoka misao* – ideja, *viteštvo* – riterstvo, *viša škola* – univerzitet, *vladatelj* – suveren, *vodovod* – akvedukt, *vodolej* – oluk, *vodomet* – fontana, *vodonos* – krčag, *vodonoša* – sakadžija, *vodotok* – kanal, *vozduhomer* – barometar, *voin*, *vojniki* – soldat, *voinstvo* – armija, *vojnici policajni* – žandarmerija, *vojska* – armija, *volna*, *volnovanje* – talas, talasanje, *vonj* – miris, *vonjati* – mirisati, *vratolom* – petarda, *vremenik* – hronika, *vresenj* – septembar, *vrt* – bašta, *vrtlar* – baštovan, *gvozdeni put* – železnica,

gvozdoteg – magnet, *glavničar* – kapitalist, *glavosek* – dželat, *glasonoša* – kurir ...

Kordićeva i njezino potporno društvo prevarili su se u procjeni da će se njihova bačena kost u Hrvatskoj glodati. Hrvatsko jezikoslovlje ima važnijih zadataka od rasprava s plaćenicima i razmišljanja koji je od slavenskih jezika i koliko nalik hrvatskomu. Više vrijedi jedna stranica svakoga napisa-noga i budućega hrvatskoga rječnika nego sve ono što su Snjeguljica i pet patuljaka zajedno napisali i što će napisati. Trebalo je samo upozoriti hrvatske građane da napokon shvate što se zapravo već godinama radi i na

što se troši njihov novac te tko su ljudi koji to čine. To je međutim tek mali dio strahota koje se događaju u hrvatskim ministarstvima i ustanovama, počevši od predsjedničkoga ureda pa do posljednje općine, gdje dobro uhľjebljena i umrežena poluobrazovana „inicijativa“ s početka ove priče mrcvari i ponižuje ljude, zaboravlja predmete po ladicama i rastače samu državnu srčiku. Bilo bi dobro da se što više takvih slučajeva javno objavi i komentira.

Nataša Bašić

NAGRAĐENI JEZIKOSLOVCI KROATISTI U 2010.

 rošle je godine čak šest jezikoslovaca kroatista nagrađeno različitim nagradama za svoj znanstveni rad. Leopold Auburger i Artur R. Bagdasarov dobitnici su Inine nagrade, Stjepan Babić nagrade za životno djelo, Sanda Ham nagrade Šokačke riči. Nagrade su na Međunarodnom slavističkom kongresu u Rijeci dobili mađarski slavist István Nyomárkay i Josip Silić. Josipu Siliću dodijeljena je Nagrada Stjepana Ivšića, a Istvánu Nyomárkayu Nagrada Vatroslava Jagića.¹

Leopold Auburger i Artur R. Bagdasarov – dobitnici Inine nagrade

Prof. Artur R. Bagdasarov i prof. Leopold Auburger, ugledni jezikoslovci svjetskoga glasa (između ostaloga i Jezikovi autori) dobitnici su ovogodišnje Nagrade za

promicanje hrvatske kulture u svijetu. Nagradu dodjeljuju Ina i Hrvatski kulturni klub.

Njemački slavist i osobito kroatist, profesor dr. sc. Leopold Auburger rođen je u Münchenu 24. ožujka 1941. godine. Studirao je slavistiku, opće jezikoslovlje, sociolingvistiku i sociologiju, formalnu logiku i filozofiju te katoličku teologiju. Radio je u Institutu za njemački jezik u Mannheimu, Institutu za jugoistok u Münchenu i Zakladi za znanost i politiku u Berlinu. Sada je u mirovini i živi u Münchenu. Od 2000. godine profesor Leopold Auburger dopisni je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Na njemačkom jeziku 1988. objavljuje knjigu Morfologija glagola u hrvatskom standardnom jeziku. Potom slijede važniji znanstveni radovi: Konfliktna situacija hrvatskoga standardnoga jezika, Razvojni problemi hrvatskoga standardnoga jezika, Položaj hrvatskoga jezika kao zasebnoga jezika i serbokroatizam, Razvoj kroatistike i njeno sučeljavanje sa serbokroatističkim zamisli-

¹ O tom smo pisali u prošlom broju Jezika, a tiskane su i posebne knjižice o nagrađenim jezikoslovcima.